

Giriş

Bereket kelimesi, “dizi üzerine çökmek” anlamı taşıyan *b-r-k* kökünden gelmekte ve dilimizde nema, bolluk, ongunluk, gürlük ve feyiz gibi olumlu manalarla karşılanmaktadır.¹ Bu bağlamda, özellikle “devenin bir yere çöküp, uzun süre kalkmayacak şekilde orada kalması”² anlamında kullanılan *bürûk* mastarı, iyi ve güzel karşılanan mutlu edici bir olayın kalıcılığını ifade etmektedir.³

İnsanoğlunda yer eden bereket inancının, en eski uygarlıklardan bugüne gelinceye dek adım adım izini sürmek mümkündür. Gerek ilâhî gerekse beşerî dinlerde ısrarla bir temele oturtulmaya çalışılan bu inancın, bereketi sembolize eden motifler, heykeller, kutsal kitap cümleleri ve ayinlerle tarih boyunca her kültürde canlılığını muhafaza ettiği görülmektedir.⁴

Söz gelimi Kitab-ı Mukaddes’te; “...toprağı Tanrı bereketli kılar.”⁵, “Tanrınız Rabbe tapacaksınız. Ekmeğinizi, suyunuzu bereketli kılacak, aranızdaki hastalıkları yok edeceğim.”⁶, “Sizi sevecek, kutsayacak, çoğaltacak. Atalarınıza ant içerek size söz verdiği ülkede rahminizin meyvesini, toprağınızın ürününü -tahılını, yeni şarabını, zeytinyağını-, sığırlarınızın buzağılarını, sürülerinizin kuzularını bereketli kılacak.”⁷ denilmektedir.

Şüphesiz berekete dair bu inanış ve kabul İslâm dini için de geçerlidir. Biz-zat kendisini *Tebârake* vasfıyla anan Allah, Kur’ân’da bereket kelimesinin çoğulu olan *berekât* lâfzını kullanmaktadır.⁸ Aynı kökten türeyen *bârake*, *tebârake* ve *mübârek* gibi isim ve fiillerin de ayetlerde yer aldığı görülmektedir.⁹ Diğer taraftan Hz. Peygamber’in cümlelerinde de berekete dair vurgunun sıklıkla okunduğu,

KUR’ÂN VE SÜNNET PERSPEKTİFİNDEN BEREKET OLGUSU

Huriye MARTI

Dr., S. Ü. İlahiyat Fakültesi
Hadis Araştırma Görevlisi

¹ Doğan, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 132.

² Bkz. İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, I-XV, Dâru Sâdir, Beyrut trs., X/395; Zebîdî, *Tâcü'l-Arûs*, I-X, Dâru'l-Fikr, Beyrut trs., I/6646-6647.

³ İbnü'l-Esîr, Mecdüddîn Ebu's-Seâdât, *en-Nihâye fî Ğarîb'il-Hadîs ve'l-Eser*, I-V, thr. ve tlk. Salâh b. Muhammed b. 'Uveyza, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1997, I/120.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tümer, Günay, “Bereket”, *DİA*, VI/487-488.

⁵ İbranilere Mektup 6:7. Ayrıca bkz. Romalılara Mektup 15:27, 29.

⁶ Çıkış 23:25.

⁷ Yasa Tekran (Tensiye) 7:13. Ayrıca bkz. Yaratılış 12:2, 39:5, 49:25; Levililer 25:21.

⁸ Bkz. A'râf, 7/96; Hûd, 11/48, 73.

⁹ Bkz. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1990, s. 118.

hatta bereketin onun kişiliğinde yaşayan ve yaşanan bir tecrübe haline geldiği müşahede edilmektedir.

Bu makalede öncelikle Kur'ân'ın bereketi konu edinen ayetlerine yer verilecek, ardından sünnette bereket olgusunun nasıl işlendiği, yaşanan olaylar ve Hz. Peygamber'in cümleleri ile irdelenecektir. Çalışmanın ilk amacı, bereketin naslardaki yerini tespit etmek olup, hadis rivayetlerinde sıhhat aranacak ancak nakillerin epistemolojik değeri tartışılmayacaktır. Diğer taraftan bereketin mucizevî yönü ile ilgili görüş farklılıkları bulunmakla birlikte, bunlar makalenin çerçevesi dışında bırakılacaktır. Makalenin ikinci amacı ise, berekete dair nasların sadece nâzil ya da vârid oldukları güne değil bütün çağlara hitap ettiği, ayrıca berekete ulaşabilmenin imana ve ahlâkî erdemlere sahip olmakla yakından alâkalı olduğu tezlerini delillendirmektir.

I- Kur'ân-ı Kerîm'in Dilinden Bereket

Kur'ân'da berekete atıfta bulunan ayetlere bakıldığında öncelikle dikkati çeken husus, bolluk ve ikramın asıl kaynağı olarak Allah'ın gösterilmesidir. O, bitmez tükenmez bir bereket membaıdır ve fani olmaktan çok uzaktır. Hz. Peygamber de bu hakikati "*Bereket Allah'tandır.*" buyurarak dile getirir.¹⁰

Allah Teâlâ, şanınin ne denli yüce olduğunu ve bütün eksik sıfatlardan münezze bulunan bu yüceliğin gelip geçici değil ebediyen kalıcı olduğunu anlatırken *Tebârakâllahü* ifadesini kullanır. Yaratıcıların en güzeli olduğunu belirtirken,¹¹ azametli ama bir o kadar da ikram sahibi olduğunu ifade ederken,¹² göklerin, yerin ve ikisi arasındaki her şeyin yegâne hükümranı olduğuna dikkat çekerken¹³ hep tekrarladığı vasfı, *Tebârake* oluşudur: "*Dikkat edin, yaratmak da, emretmek de yalnız O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir.*"¹⁴

Yeryüzünü yaşama elverişli kılıp, göğü engin bir kubbe olarak yaratması ve insanı en güzel biçimde şekillendirerek tertemiz rızıklar vermesi¹⁵ de bereket vasfının tecellileridir. Toprağı var ettikten sonra onda bereketi gizleyen Allah Teâlâ,¹⁶ gökten indirdiği bereketli bir su¹⁷ ile bu cevheri coşturmuş ve doğusundan batısına yeryüzünü bollukla donatmıştır.¹⁸

Kur'ân'da bereketin maddî tezahürlerinin yanı sıra manevî açımlarına da işaret edilir. Tıpkı yeryüzünün bereket taşıyan su ile yeşermesi gibi, insanoğlunun gönlünün de kutlu vahiyle canlanması istenir. Zira âlemlere rahmet olsun diye

¹⁰ Buhârî, Eşribe, 31; Nesâî, Tahâret, 61.

¹¹ Mü'minûn 23/14.

¹² Rahmân 55/78.

¹³ Zuhruf 43/85, Mülk 67/1.

¹⁴ A'râf 7/54.

¹⁵ Mü'min 40/64.

¹⁶ Fussilet 41/10.

¹⁷ Kâf 50/9-11.

¹⁸ A'râf 7/137; Enbiyâ 21/71, 81; Sebe' 34/18.

Furkân'ı gönderen Allah,¹⁹ mübarek bir gecede indirdiği²⁰ bu mübarek öğüdün ne denli benzersiz bir bereket kaynağı olduğunu ısrarla tekrarlar.²¹ Kur'ân'a inananların verimli bir toprağa benzetilirken, inanmayanların faydasız bitkiler üreten çorak araziye benzetilmesi de bu meyanda hatırlanmalıdır.²²

O halde inanmanın, bereketi davet eden bir yönü vardır. Nitekim "Eğer, o memleketlerin halkları iman etseler ve Allah'a karşı gelmekten sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereketler açardık. Fakat onlar yalanladılar, biz de kendilerini işledikleri günahlarından dolayı yakalayiverdik."²³ ayeti bu durumun açık ifadesidir. Allah, kendisinden bağışlanma dileyenlere, gökten indirdiği bol yağmur sonrası diledikleri dünya nimetlerini verir,²⁴ hatta Hz. Nuh gibi tufan misali büyük sıkıntıları atlatmalarını ve bereketli mekânlara yerleşmelerini sağlar.²⁵ Aynı şekilde kendi yolunda mallarını infak edenlere öylesine bir karşılık ihsan eder ki, verdikleri tek bir tohum tanesi, her biri yüz taneye sahip yedi başak bitirecek kadar bereketlenmiş gibidir.²⁶

Diğer taraftan salt sayısal çokluk ve zenginlik bereket anlamı taşımamaktadır. Söz gelimi, Kârûn'un hazinesi, adamlarının anahtarlarını bile taşımakta zorlandıkları kadar büyükse de bereketli olmadığından dolayı felâketine sebep olmuştur. Çünkü bu mal onu bozgunculuğa yöneltmiş ve şımartmıştır.²⁷ Aynı şekilde Sebe kavminin göz alıcı güzellikteki bağ ve bahçeleri de her ne kadar yemyeşilse de bereketli değildir. Zira bunca rızıktan faydalandıkları halde Allah'ın "şükredin!" emrine karşı gelerek nankörlük etmişler ve ilâhî cezaya müstahak olmuşlardır.²⁸

Hâlbuki diğer taraftan ekin bitmez kuru bir vadinin ortasında yer alan²⁹ dört duvardan müteşekkil Kâbe, insanlık için bereket merkezidir: "*Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk ibadet evi, Mekke'de âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir.*"³⁰ Yine Allah'ın, miraca davet ettiği Rasûl-i Ekrem'i Mescid-i Haram'dan alıp sessiz bir gece yürüyüşü ile getirdiği Mescid-i Aksâ da çepeçevre bereketlidir.³¹ Dolayısıyla Kur'ân, bereketi elde etmeyi, onun gerçek sahibi olan Yüce Yaratıcı ile anlamlı bir ilişki kurabilmeye bağlamaktadır. O'na doğru atılan

¹⁹ Furkân 25/1.

²⁰ Duhân 44/2-3.

²¹ En'âm 6/92, 155; Enbiyâ 21/50; Sâd 38/29.

²² A'râf 7/57-58. Bkz. Elmallı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, I-IX, Eser Neşriyat, İstanbul trs., III/2200-2202.

²³ A'râf 7/96.

²⁴ Nûh 71/10-13.

²⁵ Hûd 11/48; Mü'minûn 23/29.

²⁶ Bakara 2/261.

²⁷ Kasas 28/76-82.

²⁸ Sebe 34/15-18.

²⁹ İbrahim 14/37.

³⁰ Âl-i İmrân 3/96.

³¹ İsrâ 17/1.

adımlar bereketlenip, niyetler tamama ererken; O'ndan uzaklaşan gayretler, semeresiz kalmaya mahkûmdur.

Kur'ân'da bereketin söz konusu edildiği bir başka ayet grubu da kutlu bir karaktere sahip örnek şahsiyetleri anlatmaktadır. Hz. İbrahim ve oğlu İshak'ın mübarek kimseler olduğu belirtilirken,³² Hz. İsa'nın dilinden "*Allah, nerede olursam olayım beni mübarek kıldı*"³³ cümlesi aktarılmaktadır. Eşi Hz. İbrahim de kendisi gibi oldukça yaşlı olmasına rağmen çocukla müjdelenen Sâre'nin durumu da bereketle açıklanmaktadır.³⁴ Hz. Süleyman'ın emrine verilen rüzgânın bereketli topraklara doğru esmesi³⁵ ve Hz. Musa'nın mübarek bir mekân olan Tûr dağında³⁶ gördüğü ateş için ettiği bereket duası³⁷ ise, peygamberlerin hayatlarındaki bereket olgusuna dair diğer işaretlerdir.

Şüphesiz Kur'ân'ın peygamberler tarihi boyunca süregeldiğinden bahsettiği Allah- tabiat-insan-bereket zinciri, Son Peygamber'in hayatında da bariz bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

II- Rasûlullah'ın Hayatında Bereket

Rasûlullah'ın hayatına dair bütün bereket örnekleri bir yana, Allah'ın onu kullarına rahmet³⁸ ve hidayet önderi³⁹ olarak göndermesi bile bizatihi bereketle açıklanabilir. Zira Hz. Muhammed, insanlara Rablerini tanıtarak, O'na iman etmelerini ve hayatlarını O'nun rızasına göre şekillendirmelerini sağlayacak, böylelikle berekete nail olmalarına vesile olacaktır. Dolayısıyla inanç ve salih amelin zirvede olduğu Rasûlullah'ın hayatında, bereket olgusunun zihinlerde taşınan bir tasavvur olmaktan öte, hissedilebilir bir gerçeklik haline geldiği söylenebilir.

Hz. Peygamber'in başta kendisinin yürüyen bir bereket kaynağı olduğu sahabe tarafından ısrarla vurgulanmıştır. Ashabı onunla sohbet ederken, konuşmasının kendileri üzerinde bıraktığı derin tesiri anlatmakta,⁴⁰ daha küçücükken kendileri için ettiği duanın bir ömür boyu süren bereketinden bahsetmektedir.⁴¹ Hurmalığa girerek adımladığında yürüyüşü bereketi uyandırmakta,⁴² hastalanıp ağrısı arttığında Kur'ân okuyarak bedenini sıvazlayan eli bereket ve şifayı çağırmakta,⁴³ bir deri yastıkta biriken teri bile Ümmü Süleym tarafından bereket ümidi

³² Sâffât 37/113.

³³ Meryem 19/31.

³⁴ Hûd 11/71-73.

³⁵ Enbiyâ 21/81.

³⁶ Kasas 28/30.

³⁷ Neml 27/8.

³⁸ Enbiyâ 21/107.

³⁹ Tevbe 9/33.

⁴⁰ Müslim, Tevbe, 12; Tirmizî, Sifatü'l-Kıyâme, 59.

⁴¹ Buhârî, Deavât, 26; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 143.

⁴² Buhârî, İstikrâz, 9; İbn Mâce, Sadakât, 20.

⁴³ Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 14; Müslim, Selâm, 51; Ebû Dâvûd, Tıp, 19.

ile toplanıp saklanmaktadır.⁴⁴ Ancak o, bereketi ile büyüleyen bir lider değil, insanlara hayatlarını bereketli kılmının yolunu öğreten bir rehberdir.

Şurası muhakkaktır ki, Rasûlullah'ın yaşamından bize aktarılan bereket örnekleri, hayranlık uyandırmayı değil, ibret alınmasını sağlamayı amaçlamaktadır. İlk bakışta inanılmaz gibi görünen ve aşağıda incelenecek olan bazı olayları, yok saymak ya da tarihte kalmış aziz birer hatıra olarak kaydetmek yerine, bugüne bakan yüzüyle değerlendirmek gerektiğine inanmaktayız. Çünkü Hz. Peygamber'in örnekligi gelip geçici olmadığı gibi, bereket de kıyamete kadar yaşanması imkân dâhilinde olan bir vaki'dir.

Dolayısıyla mucize kapsamında ele alınabilecek olan ve *Sahîhayn* gibi hadis literatürünün en sağlam kaynaklarında farklı senedlerle defalarca zikredilen hadiseler de dahil olmak üzere, berekete dair her cümleyi dikkatle tetkik etmek gerekmektedir. Tamahkâr bir bakışla maddeye sarıldığı için bereketin manevî zenginliğinden mahrum kalmış günümüz insanının bu öğüde ihtiyacı olduğu ise, açık ortadadır. Bereket salt bir mucize olarak bakıp geçmemeli, inanç ve ahlâkla bağı kurulmalı, yani berekete değil ondan önceki ve sonraki adımlara yoğunlaşılmalıdır.

A) Bereket Dair Yaşanmışlıklar: Mucizeler

Rasûl-i Ekrem'in ashâbı ile geçirdiği çeşitli sıkıntı dönemlerinde ve darda kalmışlığın son safhasını yaşadıkları imtihan günlerinde meydana gelen bereketlenme olayları gayet dikkat çekicidir. Söz gelimi, erzaklarının tükendiği ve açlıktan bindikleri develeri kesmekten başka çareleri kalmadığı bir savaş yolculuğunda, Hz. Peygamber herkesin yiyecek adına elinde kalan ne varsa getirmesini ister. Yere yayılan deri yaygının üzerinde biriken birkaç avuç yiyecek için ettiği dua sonrasında bütün ordu kamını doyurduğu gibi, doldurulmamış tek bir kap ve heybe kalmaz.⁴⁵ Elbette bu artışta, yardımlaşmanın ve Rasûlullah'ın emri ile *"birbirine kenetlenmiş tuğlalar misali"*⁴⁶ sıkıntıyı birlikte göğüslemenin etkisi büyüktür. Dolayısıyla dar gününde mümin kardeşini yalnız bırakmayarak elinden tutan ve omuz omuza verenlerin böyle bir berekete kavuşma fırsatı her zaman için söz konusudur.

Bir diğer örnekte, Câbir b. Abdullah, Hendek Savaşı öncesi ashâbı ile birlikte şehrin etrafına siper kazan Allah Rasûlü'nü yemeğe davet eder. Hz. Peygamber, üç gündür süren açlığın etkisini, midelerine oturmuş birer taş gibi hissedilen çalışanların hepsini bu sofraya çağırınca ev sahibi telaşlanır. Ama eşi onu gayet mütevekkil bir tavırla yatıştırır. Rasûlullah'ın isteği ile kendisi gelmeden fırından çıkarılmayan çöMLEKTEKİ bir küçük oğlak ve bir ölçek arpa unundan karılan ekmeK hamuru büyük bir kalabalığı doyurur.⁴⁷ Peygamber duası ile bereketle-

⁴⁴ Müslim, Fedâil, 84.

⁴⁵ Buhârî, Şirket, 1, Cihâd, 123; Müslim, İmân, 44.

⁴⁶ Buhârî, Salât, 88; Müslim, Bir ve Sıla, 65.

⁴⁷ Buhârî, Meğâzi, 30; Dârimî, Mukaddime, 7.

nen bu ziyafetin insanlığa sunduğu mesaj açıktır: “Allah’a ve ahiret gününe inanan, misafirine ikramda bulunsun.”⁴⁸ şeklindeki hadise imtisal ederek misafirine karşı cömert davranan kimse, Kerîm olan Allah’ın bereketine nail olacaktır.

Yine başından geçen bir bereket tecrübesinde Câbir b. Abdullah, Hz. Peygamber’e gelerek babasının Uhud Savaşı’nda vefatı üzerine arkasından yüklü miktarda borç bıraktığını ve bunu ödemekte zorlandığı söyler. Rasûlullah ondan humalarını toplamasını ve sınıflamasını istedikten sonra gelip hurma harmanının üzerine oturarak dua buyurur. Kapısında kuyruk olan alacaklılara ait bütün ödemeleri bitirdiğinde bile Câbir’in ürünü hiç eksilmemiş gibidir.⁴⁹ Bu olayda da yine uzun soluklu bir örneklik gizlidir. “Kim darda kalmış bir borçluya kolaylık sağlarsa, Allah da dünya ve ahirette ona kolaylık sağlar.”⁵⁰ buyuran Allah Rasûlü, borçlunun elinden tutulduğunda bereketin nasıl indiğini göstermektedir.

Bu bölümde son olarak zikredeceğimiz bereket hadisesi ise, Ashâb-ı Suffe’nin şahitliğinde gerçekleşmiştir. Açlıktan mecalsiz kaldığını ve kendisine ikramda bulunacak birisini beklediğini anlatan Ebû Hüreyre, Hz. Peygamber’in kendisini çağırması ile yerinden kalkar. Rasûl-i Ekrem, hanesine hediye olarak sunulan bir tas sütü görünce, Suffe ehlinin kalanını da çağırmasını ondan ister. Bunun üzerine Ebû Hüreyre, kalabalık bir grubun paylaştığı tasta kendisine bir yudum bile kalmayacağını, hâlbuki sütün tamamını kendi içebilse biraz güç kazanabileceğini düşündüğünü itiraf eder. Oysa herkesin kana kana içmesinden sonra tası en son o eline alır ve Rasûlullah’ın ısrarlarına rağmen artık içemeyecek hale gelene kadar yudumlar.⁵¹ Suffe ehlinin muhtaç ve yalnız insanlardan oluştuğu düşünülürse, sadakanın bereketi kolaylıkla anlaşılacaktır. Nitekim Rasûlullah, “Sadaka malı eksiltmez!”⁵² garantisini verirken; “Bir kimse helâl kazancından tek bir hurma sadaka verse, Allah onu öyle hoşnut bir eda ile kabul eder ki, -zaten Allah ancak helâl olanı kabul eder- sizin tayınızı özenle büyüttüğünüz gibi bu hurmayı dağ kadar olana dek büyütüp bereketlendirir.”⁵³ buyurarak sadaka-bereket uyumunu dile getirmektedir.

Seçilen bu hadiseler, susuzluk esnasında Rasûl-i Ekrem’in elini bir tas suya daldırmasıyla parmakları arasında kaynayan suyun herkese yetmesi⁵⁴ ve Hudeybiye günü suyu çekilmiş bir kuyuda abdest alarak dua etmesiyle kuyuda biriken suyun bir orduyu ve hayvanlarını sulayacak kadar bereketlenmesi⁵⁵ gibi diğer örnekler de eklenebilir. Zaman, mekân ve şahıslar farklı da olsa sonuçta yaşanan, yetmesi aklen mümkün görünmeyen bir yiyecek ya da içeceğin bereket-

⁴⁸ Buhârî, Edeb, 31; Müslim, İmân, 74.

⁴⁹ Buhârî, İstikrâz, 18, Megâzî, 18, Vesâyâ, 36.

⁵⁰ Müslim, Zikir ve Dua, 38; Ebû Dâvûd, Edeb, 60; Tirmizî, Birr ve Sıla, 19.

⁵¹ Buhârî, Rikâk, 17; Tirmizî, Sıfatü’l-Kıyâme, 36.

⁵² Müslim, Birr ve Sıla, 69; Tirmizî, Birr ve Sıla, 82.

⁵³ Buhârî, Zekât, 8; Müslim, Zekât, 63.

⁵⁴ Buhârî, Eşribe, 31, Megâzî, 36, Menâkb, 25.

⁵⁵ Buhârî, Megâzî, 35, 36.

le bollaşıp, yeter miktara ulaşması hatta artmasıdır. Bunun o güne has olduğunu düşünmek veya imkânsızlığında ısrar etmek, etkisini köreltmemektedir. Zira bunların anlık birer mucize olduğunu savunmak, bereketin bizzat kendisinin bir mucize olduğunu göz ardı etmek anlamına gelir. Bereketin kimi zaman gizlenen, kimi zaman ise görünür olup hayrette bırakan bir olağanüstülük olduğu doğrudur. Ama asıl önemli olan, onu şaşkınlıkla izlemekten öte, hayatımıza dahil edebilmenin yollarını aramaktır.

B) Hayatı Bereketlendirme Çabası

Hz. Peygamber'in bereket konusundaki tavırlarında, zaten hayatın özünde var olan bir cevheri açığa çıkarma çabası rahatlıkla izlenmektedir. Bu yaklaşım aynı zamanda bereketin derinlere çekilip kaybolmaması için özen göstermeyi de gerektirmektedir. Dolayısıyla her ne kadar minnet ve ihsanın sahibi Allah ise de, Rasûl-i Ekrem, bereket konusunda insanlara düşen bir sorumluluk alanının da bulunduğunu öğretmektedir. Bu noktada yapılması önerilen davranışların başında, bereketi yitirmemek adına kaçınılması gereken tutumlar gelmektedir. Ardından bereketin zirvede olduğu vakitlerin kollanması ve bolluğu davet eden duaların okunması gibi anlamlı adımlar incelenecektir.

1- Bereketi Kaçıran Davranışlardan Sakınmak

İnsanoğlunun iki vadi dolusu altını olsa, üçüncüsünü isteyecek kadar mala düşkün olduğu ve onun gözünü ancak kara toprağın doyuracağı gerçeğini bizzat Rasûlullah onaylamaktadır.⁵⁶ Malın gerçek sahibini ve mülkün geçiciliğini unutturan böyle bir hırs, aynı zamanda bereketi de kaçırmaktadır. Çünkü dünya malının aldattıcı tadı kişiyi esir aldığı anda, miktara odaklanan bir bakış geliştirmekte ama hayrı ve helâli önceleyen bakış terk edilmektedir. Oysa malın kemiyeti değil keyfiyeti önemlidir. Az ama bereketli bir para ile çok işler yapılabilirken, çok ama bereketsiz bir paranın çabucak tükendiği malûmdur.

Bu konuda Rasûlullah'ın, gençlik arkadaşı ve aynı zamanda Hz. Hatice'nin yeğeni olan Hakîm b. Hızâm'a yaptığı uyarı son derece etkileyicidir. Hakîm, Huneyn zaferinden sonra elde edilen devasa ganimetten kendisine düşen paya bir türlü razı olmaz ve daha fazla mal istediğini üç defa yineler. Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem; *"Hakîm! Bu dünya malı göz alıcı ve tatlıdır. Kim bu mala engin bir gönülle ve göz dikmeksizin sahip olursa, kendisi için malı bereketlenir. Ama kim de hırs ve tamahla dolu bir kalple bu malı arzularsa, onun için malın bereketi kaçar."* buyurur.⁵⁷

Aynı durum yeme-içme ve doyma konusunda da geçerlidir. Bir gün Rasûl-i Ekrem'in huzurunda henüz Müslüman olmamış bir misafire süt ikram edilir ve adam bir türlü kanmayarak üst üste yedi tas süt içer. Aynı şahıs ertesi

⁵⁶ Buhârî, Rikâk, 10; Müslim, Zekât, 116.

⁵⁷ Buhârî, Rikâk, 11; Nesâî, Zekât, 93.

gün İslâm ile şereflenince yine kendisine süt sunulduğunda sadece bir tas içebilir. Hz. Peygamber bu farkı; “Mümin bir bağırsak dolduracak kadar yer, kâfir ise yedi bağırsak doldurana kadar yer.”⁵⁸ sözüyle açıklar. O halde tamahkârlık ve yetinmeyi bilmeme, her tür maldan olduğu gibi yiyecekten de bereketi uzaklaştırmaktadır.

İnsanın, rızık kendisine kimin verdiğini unutmayan ve nankörlük etmeyen minnettar bir eda ile yemesi, lokmaların bereketle çoğalması anlamına gelmektedir. Çünkü bu kanaatkâr tavır, inancın gereğidir ve inanç bereketin anahtarıdır. Allah Rasûlü, yemek alışkanlığını şekillendirirken, “Yemeği topluca yiyin ve başlarken Allah’ın adını anın ki, bereketli olsun.”⁵⁹ buyurmaktadır. Aynı zamanda “Yemeğin bereketi, yemekten önce ve sonra elleri yıkamaktır.”⁶⁰ cümlesine binaen temizliğin bereket taşıdığı da rahatlıkla ifade edilebilir.

Hz. Peygamber, “Bereket yemeğin ortasına iner.”⁶¹ buyururken, bereketi gökyüzünden aşağı süzülerek yemeğin ortasına konan bir lütuf şeklinde tasvir etmektedir. Bundan dolayı açgözlülükle yemeğin ortasına kaşığı daldırmanın, bereketi gidereceğini söylemekte ve çocuklar dahil herkese kendi önünden yemesi gerektiğini öğretmektedir.⁶²

Diğer taraftan yetecek kadar yemek almak ve tabağını iyice sıyrarak bir zerre yiyeceği bile ziyan etmemek de nebevî öğütler arasındadır. O kadar ki, yere düşen lokma dahi israf edilerek çöpe atılmamalı, eğer temizlenmesi mümkünse değerlendirilmelidir: “Lokmanız yere düşerse hemen alıp üstündeki kiri temizledikten sonra yiyin. Çünkü bereketin yemeğin hangi kısmında olduğunu bilemezsiniz!”⁶³ Nimete böyle bir itina ile yaklaşmanın ve bencillik etmeksizin bölüşmenin sonucunda, Rasûlullah’ın ifadesiyle, bir kişinin yemeği iki kişiye, iki kişinin yemeği dört kişiye ve hatta dört kişinin yemeği sekiz kişiye yetecektir.⁶⁴

Bereketin kaçmasına sebep olan bir diğer hatalı tutum ise, Allah’ın büyük küçük bütün kullarını doyurmaya kâdir olduğuna⁶⁵ gönülden inanmaksızın, rızık endişesinde haddi aşmaktır. Yiyeceğin yetip yetmeyeceği hususunda hissedilen aşırı kaygı ve bunun sonucunda inceden inceye ölçüp tartma ve hesaplama alışkanlığı, bereketin düşmanıdır. Nitekim Hz. Peygamber’in uyarıları arasında yerini alan bu durum, halk arasında “sayarsan bereketi kaçır” şeklinde dile getirilmektedir. Rasûlullah’ın “saymasaydın, tartmasaydın, sonunu silkelemeseydin yer dururdun, bitmezdi” şeklinde ikazda bulunduğu birçok örnek vardır.⁶⁶ Ancak bunların belki de en dikkat çekicisi, sadaka konusunda Hz. Ebû Bekir’in kızı Esmâ’ya söylediği ve

⁵⁸ Müslim, Eşribe, 182; Tirmizî, Et’ime, 20.

⁵⁹ Ebû Dâvûd, Et’ime, 14; İbn Mâce, Et’ime, 17.

⁶⁰ Ebû Dâvûd, Et’ime, 11; Tirmizî, Et’ime, 39.

⁶¹ Ebû Dâvûd, Et’ime, 17; Tirmizî, Et’ime, 12; Dârimî, Et’ime, 16.

⁶² Müslim, Eşribe, 108; Ebû Dâvûd, Et’ime, 17.

⁶³ Müslim, Eşribe, 136; Ebû Dâvûd, Et’ime, 49.

⁶⁴ Müslim, Eşribe, 179-181; Tirmizî, Et’ime, 21.

⁶⁵ En’âm 6/151; İsrâ 17/31.

⁶⁶ Müslim, Fedâil, 8, 9; Tirmizî, Menâkıb, 46, Sıfatü’l-Kiyâme, 31.

meselenin mantığını çözmemize yardımcı olan şu cümlelerdir: “Ver ve hesap etme! Yoksa Allah da sana hesaplayarak verir.”⁶⁷

Rasûl-i Ekrem, inancın gereği olarak bir Müslüman'da yer eden dürüstlük düsturunun da berekete vesile olduğunu belirtmektedir. Doğal olarak doğruluktan ayrılmanın ve hile ile iş yapmanın karşılığı bereketsizlik olacaktır. Bu hususun daha ziyade ticaret hayatında karşımıza çıktığı görülmektedir. Müşteri ile ilişkisini sahtekârlık üzerine kurgulayan ve yalana sığınan bir esnafın, ne kadar mal satarsa satsın berekete kavuşması beklenemez. Bu yüzden Hz. Peygamber: “Yalan yere edilen yemin, malın sürümünü artırır ama bereketi yok eder”⁶⁸ buyurmuştur. Zira yalan, iş ahlâkına aykırı olmakla beraber, yalan yere yeminin cezası, Allah Teâlâ'nın öbür dünyada yüzüne bile bakmayıp, kendileriyle konuşmaya tenezzül etmeyeceği kimselerin arasına girmek kadar büyüktür.⁶⁹

Dolayısıyla 'Allah bereket versin! Bereketini gör! Kesene bereket! Bereketli olsun!' gibi çarşı pazar dualarının yanı sıra bereket için edilecek belki de en etkili dua dürüst olmaktır. Rasûlullah'ın; “Alışverişte bulunanlar birbirlerinden ayrılmadıkları sürece kararlarını değiştirme hakkına sahiptirler. Eğer doğruyu söyler ve (malın ayıbını) açıkça dile getirirlerse, alışverişleri bereketlenir. Ama kusurları gizler ve yalan söylerlerse alım satımlarının bereketi yok olur gider.”⁷⁰ buyurması, bu kanaati destekler mahiyettedir.

Sonuçta insan bereketle buluşmayı arzu ediyorsa, öncelikle hırs, açgözlülük, israf, sahtekârlık, nezahet ve nezafetten yoksunluk gibi onu yok eden amillerin farkında olmalıdır. Ardından bu arzusunu elde etmenin mümkün olabileceği özel anları kaçırmamaya özen göstermeli, akıp giden zamanı gelişi güzel harcamamalıdır.

2- Bereketli Vakitleri Kollamak

Belirli zaman dilimlerinin, bereket için daha büyük fırsatlar taşıdığını ifade eden Hz. Peygamber, ümmetine bunların değerlendirilmesini öğütlemektedir. Söz gelimi, kendisi seherin taze havasını ve sabahın erken saatlerini uykuda geçirmezken, bu süreyi bereket kaynağı eylemesi için Allah'a dua etmektedir.⁷¹

Aynı şekilde özellikle bereket ayı olarak nitelendirilen Ramazan başta olmak üzere, oruç tutulacak günlerin geceleri için; “Sahura kalkın! Çünkü sahurda bereket vardır.”⁷² buyurur. Sahur vaktinin bereketini ısrarla vurgulayan Rasûl-i Ekrem, çevresindekileri sahur vakti yemeğe davet ederken “Haydi! Bereketli yemeğe buyur.”⁷³ diye seslenir.

⁶⁷ Buhârî, Zekât, 21; Müslim, Zekât, 88.

⁶⁸ Buhârî, Büyü', 25; Müslim, Müsâkât, 131.

⁶⁹ Nesâî, Büyü', 5; Tirmizî, Büyü', 5.

⁷⁰ Buhârî, Büyü', 19; Müslim, Büyü', 47.

⁷¹ Ebû Dâvûd, Cihâd, 78; Tirmizî, Büyü', 6; Dârimî, Siyer, 1.

⁷² Buhârî, Savm, 20; Müslim, Sıyâm, 45.

⁷³ Ebû Dâvûd, Sıyâm, 16; Nesâî, Sıyâm, 26.

Diğer taraftan Hz. Peygamber, bereketin bayram günlerinde çoştüğünü ve herkesin bu coşkudan nasibini alması gerektiğini haber vermektedir. O, sadece erkeklerin değil, genç ihtiyar, evli bekâr bütün kadınların da bayram namazı için saf tutmasını emretmektedir. Müslüman hanımlardan bayram sabahının tekbirlerine eşlik etmelerini, duaya katılmalarını ve bu kutlu anı kaçırmamalarını istemektedir.⁷⁴

Rasûl-i Ekrem, kıyamet yaklaştıkça zamanın bereketsizleşeceğine dikkat çekmektedir.⁷⁵ Dolayısıyla vakit yetiştirememekten ve saatlerin inanılması zor bir hızla akıp gittiğinden sıklıkla yakınılan günümüzde bereket için uğraşmak çok daha anlam kazanmıştır. Bu vesile ile akraba ile ilişkiyi sürdürmenin ve sıla-i rahim yapmanın ömrü bereketlendirdiğine dair hadis-i şeriflere de yer vermek yerinde olacaktır. Hz. Peygamber'in "*Rızkının genişlemesini ve ömrünün uzamasını arzu eden, akrabalarını görüp gözetsin*"⁷⁶ buyurması elbette sayısal bir artışa işaret edebileceği gibi, hayatın bereketlenmesine de hamledilmektedir. Nitekim uzun olmasına rağmen uğursuz ve huzursuz geçen hayatların yanında, kısa ama bereketli ve verimli yaşanan hayatlar olması yaşanan bir vakiadır.

Bereket için olumsuz davranıştan uzak durmak ve fırsatları değerlendirmek gibi fiilî duaları eksik etmeyen insanoğlu, kavî duaları ile de Allah'a niyazda bulunmalıdır. Zira Hz. Peygamber'in çok farklı vesilelerle dile getirdiği dua cümlelerinin içerisinde bereket ifadesi sıklıkla yer almaktadır.

3- Bereket Dileyen Dualar Etmek

Rasûlullah'ın döneminde yaşayanlardan bir kısmı, onun ağzından dökülen bereket duaları ile daha doğdukları anda karşılaşmıştır. Çünkü O, dua etmesi ve isim koyması için kendisine getirilen yeni doğmuş bebekler için bereketli bir ömür dilemeyi ve çiğnediği bir lokmacık hurmayı yavrunun ağzına koymayı âdet edinmiştir.⁷⁷ Tahnik diye adlandırılan bu uygulamanın hurma ile yapılması elbette tesadüfî değildir. Çünkü hurmanın bereketli bir azık olduğunu söyleyen⁷⁸ ve onu Müslüman'a benzeten⁷⁹ yine Hz. Peygamber'dir.

Kimi zaman hasta olan çocuklara dua ederken bereket niyazında bulunan Rasûl-i Ekrem,⁸⁰ kendisini ziyaret eden büyüklerin yanındaki küçükleri unutmamaktadır. Meselâ annesi Ümmü Süleym'in elinden tutarak yanına gelen küçük hizmetçisi Enes için ettiği dua şöyledir: "*Allah'ım (bu yavruya) bolca mal ve evlât nasip et. Verdiğin nimetlerin kendisi için bereket dolu olmasını ihsan buyur.*"⁸¹

⁷⁴ Buhârî, İydeyn, 12; Müslim, Salâtü'l-İydeyn, 10-12.

⁷⁵ Buhârî, İstiskâ, 27, Fiten, 25; Tirmizî, Zühd, 24.

⁷⁶ Buhârî, Büyü', 13; Ebû Dâvûd, Zekât, 45.

⁷⁷ Müslim, Tahâret, 101, Âdâb, 27.

⁷⁸ Tirmizî, Zekât, 26; Dârimî, Et'ime, 26.

⁷⁹ Buhârî, Et'ime, 46, Büyü', 94.

⁸⁰ Buhârî, Vudû, 40; Müslim, Fedâil, 111.

⁸¹ Buhârî, Deavât, 47; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 142.

Diğer taraftan Rasûlullah'ın ticarete ve rızka yönelik bereket duaları vardır. Onun *"Allah ticaretini bereketli eylesin"* duasına nail olanların ne denli kazançlı işler yaptıkları rivayetlerde anlatılmaktadır.⁸² Meselâ Abdullah b. Hişâm'a çocukluğunda ettiği böyle bir duanın tesirini bilen ashâb, alışverişlerinde onunla ortak olmak için ricada bulunurlardı.⁸³ Yine Rasûl-i Ekrem'in, kendisinden dua talep edenlere; *"Allah'im, bunlara verdiğin rızka bereketli eyle."* diyerek cevap verdiği görülmektedir.⁸⁴

Hız. Peygamber, yeni kurulan bir aileyi tebrik ederken de bereketi anmaktadır. Tebrikin "bereket dilemek" anlamına gelmesi, dilimizde de kutlamayı bolluk duası ile birleştirmektedir.⁸⁵ Allah Rasûlü yeni evlilere, cahiliye dönemine has bir üslûpla geçim dirlik ve erkek evlâtlar dilenmesi yerine, yuvalarının bereketli olması için dua edilmesini tavsiye etmiştir.⁸⁶

Bereket dualarının dile getirildiği bir başka yer ise sofradır. Yemeğe besmele ile başlayarak davet edilen bolluğun, sofradan kalkarken şükür ve bereket duaları ile perçinlenmesi sünnettir. Zira Rasûlullah; *"Allah'im! Bu yemeği bize bereketli kıl ve bize bundan daha hayırlısını da yedir."*⁸⁷ ve *"Hamd, Allah'a mahsustur. Hem de öyle bir hamd ki; bol, temiz, bereketli, asla yeterli görülmeyen, terk edilmeyen ve her daim kendisine ihtiyaç duyulan!.."*⁸⁸ şeklinde dua etmektedir. Allah'ın adını anmadan ve O'na hamd etmeden başlanan her işin bereketsiz ve sonuçsuz kalacağını bildiren de yine Hız. Peygamber'dir.⁸⁹

Hız. Peygamber'in sadece insanlar değil, çevresindeki diğer canlılar ve hatta cansız varlıklar hakkında da bereketten söz ettiğini bilmekteyiz. Develer için bereket duası etmesi,⁹⁰ koyun ağlarında namaz kılınabileceğini söylerken koyunun bereketli bir hayvan olduğunu belirtmesi⁹¹ ve cihad için beslenen atların bereketinden bahsetmesi,⁹² bu duruma örnek teşkil etmektedir. Aynı şekilde kendisine zor zamanlarında kucak açan Medineliler için *"Allah'im! Bu kimselerin ölçüklerini bereketli eyle. Tartıların (sa' ve müdlerini) bereketli eyle."* diye dua buyururken,⁹³ Medine şehri için ayrıca dua etmesi dikkat çekicidir: *"Allah'im! Şehrimizi*

⁸² Tirmizî, Büyü', 34.

⁸³ Buhârî, Deavât, 31, Şirket, 13, Ahkâm, 46.

⁸⁴ Müslim, Eşribe, 146; Ebû Dâvûd, Eşribe, 20; Tirmizî, Deavât, 117.

⁸⁵ Buhârî, Akıka, 1; Müslim, Âdâb, 23.

⁸⁶ İbn Mâce, Nikâh, 23.

⁸⁷ Ebû Dâvûd, Eşribe, 21; Tirmizî, Deavât, 54.

⁸⁸ Buhârî, Et'ime, 54; Ebû Dâvûd, Eşribe, 21.

⁸⁹ Ebû Dâvûd, Edeb, 18; İbn Mâce, Nikâh, 19; Müsned, II/360.

⁹⁰ Nesâî, Zekât, 12.

⁹¹ Ebû Dâvûd, Tahâret, 71, Salât, 25; Müsned, IV/289.

⁹² Buhârî, Cihâd, 43; Müslim, İmâre, 100.

⁹³ Buhârî, Büyü', 53, Et'ime, 28; Müslim, Hac, 465.

bereketli kıl."⁹⁴ Rasûl-i Ekrem'in şehirler için bereket dilediği dualar arasında Şam ve Yemen'in de ismi geçmektedir.⁹⁵

Nihayetinde çeşitli vesilelerle duaya ve duada bereketi anmaya önem veren Peygamberimiz, ümmetine her namazı bereket niyazı ile bitirmeyi öğretmiştir:

"Allâhümme bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed. Kemâ bârekte alâ İbrâhîme ve alâ âli İbrâhîm. İnneke Hamîdün Mecîd."

*"Allah'im! Muhammed'e ve Muhammed'in ailesine bereket ihsan et! Tıpkı İbrahim'e ve İbrahim'in ailesine bereket ihsan ettiğin gibi! Kuşkusuz Sen övgüye en lâyık ve şanı en yüce olansın."*⁹⁶

Sonuç

Bereket olgusunun, bolluk ve ongunluk dileğinin insanoğlu ile yaşıt olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Tarih öncesine kadar uzanan bir çizgide, bereket hakkında beslenen inancın izlerini takip etmek mümkündür. Bu izler Kur'ân ve sünnette daha belirgin hale gelmekte ve İslâm inancında bereketin yerini tayin etmektedir.

Kur'ân'ın bereket hakkındaki temel vurgusu, bu ikramın sahibi olarak Allah'ı göstermesidir. Yeryüzünde insanın hizmetine sunulan ve hayatını sürdürmesini mümkün kılan her türlü nimetin kaynağı Allah Tebârake ve Teâlâ'dır. O'na inanma ve rızasına uygun bir hayat sürmenin bereketi davet ettiği ve imanın bereketle sıkı bir bağının olduğu Kur'ân'da kesin ifadelerle belirtilmektedir. Diğer taraftan gözleri kamaştıran bir zenginliğin bile inkârcı kimselerin elinde bereketten mahrum ve güdük kalacağı anlatılmaktadır.

Sünnetin berekete dair yaşanmışlıklara sahne olması, olguyu görülebilir kılmaktadır. Bu noktada hadis kaynaklarımızda sağlam senedlerle zikredilen ve özellikle yiyecek maddelerinin darlık zamanlarında umulmadık bir şekilde bereketlenerek yeter, hatta artar hale gelmesinden bahseden olaylar dikkat çekicidir. Hatırı sayılır miktardaki bu tarz hadiseleri, Rasûlullah'ın hayatına münhasır kılmak yerine, gerçekleşme sebeplerini dikkate alarak bugüne uzanan mesajlar olarak değerlendirmek gerekmektedir. Dolayısıyla bereket mucizesi okunurken, yoksula, borçluya, darda kalmışa yardım, misafire ikram ve zor günde el ele verme gibi hasletlerin her çağda bereket ile ödüllendirileceği göz ardı edilmemelidir.

Bereketin salt mucize olarak görülüp hayranlıkla karşılanmasındansa, ahlâkî erdemlere sahip olmakla bereket arasındaki sıkı bağ vurgulanmalı, bereketin öncesi ve sonrasında atılması gereken adımlara dikkat çekilmelidir. Bu bağlamda Allah Rasûlü'nün, bereketi elde edebilmek için israftan, hırs ve tamahtan, nimete

⁹⁴ Müslim, Hac, 474; Tirmizî, Deavât, 53.

⁹⁵ Buhârî, İstiskâ, 27, Fiten, 16; Tirmizî, Menâkıb, 74.

⁹⁶ Buhârî, Deavât, 32; Müslim, Salât, 65.

karşı nankörlükten, sahtekârlıktan ve abartılı bir rızık endişesinden kaçınılmasını öğütlemesi son derece mühimdir. Aynı şekilde o, bereketin sahibi olan Allah Teâlâ'ya karşı minnettar bir edayı, kanaatkârlığı ve dürüstlüğü kısacası güzel ahlâkla bezenmiş bir duruşu ısrarla tavsiye etmektedir.

Diğer taraftan Hz. Peygamber, seher vakti, sahur, bayram sabahı gibi bazı zaman dilimlerinin daha bereketli olduğunu söyleyerek boşa geçirilmemelerini istemektedir. O, hayatı bereketli kılmak için çabalarırken bu konuda dua ve niyazın unutulmaması gerektiğine de işaret etmekte, yeni bir yuva, yeni doğan bir evlât, tarladan kalkan mahsul, ticaretle elde edilen gelir gibi birçok vesileyi, bereket dileyen dualara vesile saymaktadır. Sonuçta Rasûl-i Ekrem, bereketli bir kültür, adeta bir bereket kültürü inşa etmekte, hayatın özüne sinmiş olan bu kutlu cevherin kıymetini bilmeyi insanlığa öğretmektedir.

Bibliyografya

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, *el-Müsned*, I-VI, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut trs.

el-Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, *Sahîhu'l-Buhârî (el-Câmiu'l-Müsnedü's-Sahîhu'l-Muhtasar min Umûri Rasûlillâh sallallâhü aleyhi vesellem ve Sünenih ve Eyyâmih)*, haz. Muhammed Nizâr Temîm-Heysen Nizâr Temîm, Dâru'l-Erkam, Beyrut 1995.

ed-Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman, *es-Sünen*, I-II, thk. ve thr. Fevâz Ahmed Zümerî-Hâlid es-Seb' el-Alemî, Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut 1987.

Doğan, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yay. İstanbul 1996.

Ebû Dâvûd, Süleyman ibn'ül-Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*, I-IV, tlk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd, İstanbul trs.

Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, I-IX, Eser Neşriyat, İstanbul trs.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni, *es-Sünen*, I-II, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1994.

İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-Arab*, I-XV, Dâru Sâdir, Beyrut trs.

İbnü'l-Esîr, Mecdüddîn Ebu's-Saâdât el-Mübârek b. Muhammed, *en-Nihâye fî Ğarîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*, I-V, thr. ve tlk. Salâh b. Muhammed b. 'Uveyza, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1997.

Kutsal Kitap, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul.

Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1990.

Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim ibn'ül-Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysâbü'rî, *es-Sahîh*, I-XVIII, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1995. (Nevevî Şerhi ile birlikte.)

en-Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali, *es-Sünen*, I-IX, thk. Abdülfettâh Ebû Ğudde, Beyrut 1994.

et-Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *es-Sünen*, I-V, thk. Kemâl Yûsuf el-Hût, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1987.

Tümer, Günay, "Bereket", *DİA*, VI/487-488.

ez-Zebîdî, Ebu'l-Feyz Murtazâ, *Tâcü'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, I-X, Dâru'l-Fikr, Beyrut trs.

KUR'ÂN VE SÜNNET PERSPEKTİFİNDEN BEREKET OLGUSU

Huriye Martı

Dilimizde bolluk, nema ve gürlük gibi anlamlarla karşılanan bereket, en eski medeniyetlerden itibaren insanlığın hayatında yer etmiş bir kavramdır. Diğer dinî metinlerde olduğu gibi Kur'ân'da da bereketten söz edilmekte ve bu olgu doğrudan Yaratıcı ile ilişkilendirilmektedir. Bizzat kendisini "Tebâreke" vasfıyla anan Allah Teâlâ, bereketi yeryüzüne gönderen ve her türlü bolluk ve ikramın sahibi olanıdır. O, inanan ve iyi davranışlar sergileyen kimseleri bereket ile ödüllendireceğini, varlığını inkâr edenleri ise bereketinden mahrum kılacağını söylemektedir. Bu bağlamda makalede öncelikle Kur'ân'ın berekete dair ayetleri incelenmiştir.

Sünnetin bereket vurgusu ise, "yaşayan bir bereket kaynağı" olarak nitelendirilebilecek Hazreti Peygamber'in hayatında müşahhas hale gelmektedir. Su ve yiyecek gibi bazı maddelerin, miktar bakımından az olmasına rağmen ihtiyacı karşılamasına hatta artmasına dair yaşanmış örnekler, hayran bırakmayı hedefleyen ve o günle sınırlı olaylar olarak değil, bugüne de ders veren ve geçerliliğini koruyan mesajlar olarak algılanmalıdır. Diğer taraftan Rasûlullah'ın berekete kavuşmayı sağlayan davranışları öğretirken, bereketi yok eden hatalı tutumlar hakkında da insanları uyardığı görülmektedir. Makalede söz konusu nebevî tavsiyeler sınıflandırılmış, son bölümde ise, Rasûl-i Ekrem'e ait bereket duaları ele alınmıştır.

ABUNDANCE IN QUR'AN AND SUNNA PERSPECTIVE

Abundance meaning plenty, interest and bountiful in our language has left strong impressions on human life actually after the oldest civilizations. As in the other religious texts, Qur'an mentions about abundance by associating it with Allah directly. Allah with "Tebâreke" excellence is the abundance sender and the owner of every type of plenties and offerings on the world. Allah says that the believers and the people in good behaviors will be awarded with abundance while the unbelievers will be deprived of. In this context, the verses of Qur'an related to abundance were primarily investigated.

The abundance impression in Sunna became concrete in the life of Prophet Muhammed introducible as "a living abundance source". The examples in his life about meeting needs with fewer amounts of water, meal, etc. were not the events aiming to impress that period's people but they were the messages protected their currency throughout the history for training people. On the other hand, while Prophet Muhammed was teaching people the behaviors to succeed in getting abundance, he warned people about the wrong behaviors destroying abundance. In this paper, the mentioned advices of Prophet Muhammed were classified and the abundance prayers of Prophet Muhammed were taken into consideration in the last section of the study.